

ГОМЕЛЬ

Совєцькі

«А какое мне до этого дело»

Перамога працоўных заваявана ў жорсткіх бойках. У габінетах паліцэйскага ўпраўлення паліцэйскіх Кешко дрыжачай ад страху рукой пісаў губернатара: «В перых числах декабря вокалом открыто завладели революционные рабочие. Был ограблен оружейный магазин Габриэлова. Предполагается...»

Над паліцай гулеў халодны вепер Расійскай імперыі і ад ветру стагналі правады. На правадах лічэла з Пецярбургу шыфраваная тэлеграма:

«Вильню тчк Генерал-губернатору тчк Прошу Вас предложить, согласно повелению его величества, генералу Орлову действовать при подавлении мятежа самыми решительными мерами, применяя оружие без всякого снисхождения тчк Такой образ действий особенно необходим Гомеле тчк Управлюющий министерством Дурново».

Генерал Орлоў не адчуваў патрэбы ў таўмачаных. Ён дзейнічаў умела. Лічэла кроў, гаралі рабочыя кварталы, пагромамі ўрываўся ў аўраўскія будынкі.

Міністр Вітэ запісаў у сваім дзёніку:

«Провокационная деятельность полиции по устройству погромов дала при моем министерстве явные результаты в Гомеле. Весь погром был самым деятельным образом организован».

агентами местной полиции под руководством жандарменского офицера Подгоричани. Согласно закону журнал был представлен его величеству. На журнале совета министров государь с видным неудовольствием написал: «А какое мне до этого дело».

Нікалоў ІІ не было ніякай справы да таго, што гомельскіх рабочых катавалі. Але быў пехта, каму была да гэтага справа, хто гату справу лічыў сваёй кроўнай справай. Гэты чалавек пасаў у Гомель большавіка Влэдзімірава.

Перайшоўшы намецкую мяжу, Влэдзіміраў пасля запісаў у сваім запісках у чым бланкіце:

«В мес, после разговора с Владимиром Ильичем Лениным и Надеждой Константиновной Крупской выехал в Гомель. Здесь искал яичку из 5 рабочих, которую принял от дежурного Земисова. Через несколько месяцев гомельская организация «Искры» так укрепилась, что легла в основу Полесского комитета РСДРП».

І тады Влэдзімір Ільіч пісаў у артыкуле «9 января 1905 года»: «У Гомелі забаставалі рамеснікі, прыказчыкі, аўтарскія вучні, банкаўскія служачыя і прыслуга. 18 студзеня пад дням накрыла сход стачачнікаў. Паліцэйскі стралялі. Забіта адна дзяўчына, паранена чаццера».

10 мая 1907 года ў Лондане на

Письмы і думкі

незад. Яно ўжо 17 раз аспяліца Сінэй навокол, а вяс усё няма, раб Самуіл. Большавікі сядзяць у вайшым Саюві і будуюць. Яны будуюць дом вышэй Арарата і клуб вышэй іерусалімскага храма. Яны пабудавалі Гомельшчыш і электрастанцыю, драўнякамі-

Ш з'ездзе РСДРП Влэдзіміраў таварыш аб Гомелі.

І праз 27 год у Маскве ў Балоннай зале з трыбуны XVII з'езда ВКП(б) тав. Куйбышаў таварыш аб праблеме Соьбуда, аб першай у саюззе торфагавяліцкай стачцы, аб Гомельшчыш. «Пабудаваны новыя прадпрыемствы і створаны ачагі прамысловасці ў нацыянальных рэспубліках СССР» — таварыш на з'ездзе таварыш Сталін.

Але шлях да гэтага трыумфа лепілі паліцэйскія паліцэйскія паліткі прадаманаванай на XVII з'ездзе ВКП(б), здабыт у бойках з ворагамі сацыялізма. По раз кроў героль палівала гэты пераможны шлях.

Калі стракаштыўцы забіралі 16 камісараў з вагона на расстрэл, Бізедці сказаў: «Верадаіце таварышам, што мы загінудзі з верай у пераможнасць нашай справы... Камісары верылі ў нас, гомельскіх пралетарыяў. І роўна праз 12 гадаў пасля таго, як сшыпеняла бандыцкай пуляй абарвалася тэта фраза, машыніст Ігнат Лазоўскі ўварваўся на станцыю з бронецягніком. Пуджэты ўдарылі з байніц. Гомель зноў стаў совєцькім».

савярэйскіх гліны № 5, зроблены многаў Гомелі, загатоўваецца пры тэмпературы 1200 градусаў. Можна развэрць веш дакладны адрас. Ці не хочаце вы самі пры ехаць зараз у Гомель паучыцца да мяне? Лепшае ў свеце шло вару я, ваш вораг і былы вучань Керламаў Максім».

Поезд імяцца з Бранска. Поезд вядзе паравоз С-281. Паравозам кіруе Ігнат Лазоўскі. Поезд вязе ў Гомель з Мешалеўскага з'езда прафесара Влэдзіміра Віктаравіча Шкатава, вучонага з еўрапейскім імем.

Поезд падыходзіць у Гомель. Тут тры інстытуты, дваццаць тэхнікумаў, вышэйшая музычная школа, тры рабфака, Усебеларуская сабартышніка, армія ў 7.000 студэнтаў.

Прафесар Шкатаваў думае. Некалі Румянцаў таварыш дваранам: «Вполне уместно было бы открыть второй в России лицей. По моему мнению, школою учреждени не возвысилось бы так Гомель, как сие. Знатные суммы развильсь бы по Гомелю и теперешние жители выпрали бы весьма. Будущак для ліцаў пабудавалі і... размясцілі ў ім уласніцкую паліцыю. Бенкендорфу было досыць клопатаў і з адным царска-сельскім ліцеєм.

Дзесяткі лядных дабрачынцаў, шуканых тапай славы несёлі ў горад «асвету». Графіня Паскевіч прасылала ў Думу з фарманам 200 рублёў асцяпацый у пакеце на «асвету». Старая дэва Сырківа адкрыла жаночую гімназію, у якой асноўнай навукай была тэорыя аб шкодзе замужства. Група гомельскіх гандляроў і лесарамаслоўцаў у дзень імяні жонкі гомельскага «аўрайскага губернатара» і любіца барона Нолькіна — Мейшы Каробачкіна складалі і купілі некалькі дзесяткаў кніг. У беднай гарадской бібліятэцы была адкрыта кніжная шафа імя Зельды Паўлаўны Каробачкінай.

«Зувард! Эдуардавіч Палоне, грамадзянін горада Прагі! Безумоўна вы памітаеце памішчэння стэлі і завод «Дэстакавіч агні». Вы пражалі сільным бусе вонная пачы... з пугым прасторам, Брус лоннуу пач ладзіла пасля вэшага ад'яду. Агнятры велькі гліны няма ў Расіі — гаварылі звычайна вы — і дэвалі адрас: Ліверпуль, Бельгіяская кантора. Савєцкі агняпур з чз-

Штатаваў ворахы дом для рабочых завода імя Ланццуга.

3 новым годам

Новы год 1911 года быў урачыстым. Да бала ў Думе была выпущана спецыяльная брашура. «Справядлівы горад грамадскага гарадскога кіравніцтва» — пісаў найвышэй журналіст і ён падрабана анісваў усе перамогі бацькоў Гомеля.

На банкце ў Думе пазымалі тост. За бацькоў горада... (14.000 р. левей на бюджэце). За дараваанне добра бедным людзям... (300 руб. на бюджэце). За мір і славу горада... (18874 руб. на ўтрыманне паліцыі і 1.050 руб. на турму). За вызваленне насельніцтва ад хвароб... (2.000 руб. на ахову здароўя). За лепшых людзей бацькаўшчыны... (29.930 р. 94 к. гадавых прадантў плаціў бюджэт пецярбургскім капіталістам).

У зале былага дваранскага сходу ГСПС склаеае вараз нарады зятных людзей. З вояан будынка

відаць таварыма сучаснага горада. У новы год мінулага года горсовет хачеў трымаць справавазану перад працоўнымі. На 31 снежні падрыхтавалі влічкі даклад. І рантам 18 снежня з завода імя Ланццуга пазавіў тэлефон.

Скочылі гадавую праграму, жыццём у наступным годзе, ідэце, давайце справавадачу... Такую-ж вестку прыліс тэлефон з завода «Пролетарыяў». Тады прадастаўні горсавета забару вяскованым даклад і пашоў на рабочы сход. Перад ім ляжала толькі адна пільва бюджэта.

Ну, што-ж, таварыш, — сказаў прадастаўні горсавета, — на позаводнім вестары мы думалі агадлашаць тост, таму я агадлаш тост — за сацыялізм... І ён паведмаў, што горсовет выдаткаваў 11 мільёнаў 568 тысяч рублёў на сацыялістычнае будаўніцтва горада.

Пульс эпохі

Чым жыў горад? чым ён хваліваўся? як біўся яго пульс? Лепш за ўсё можна праілюстраваць гэта тагочасным друкам. Вось які календар змешчан у газэце «Палессе» за 1 студзеня 1912 года.

Гомель у 1911 годзе. Газэты пералічвала галоўныя падзеі «Кавфаксцыя» нумар 183 «Палессе» і штраф 100 рублёў. Паліцыя на старонках «Палессе» паміж галоўнаўпраўляючым аглянін Паскевіч Вачкоўскім і гарадскім галавой Даброўскім. Непаразкі ў арыштным доме. Гастролі Далеўскага. Самагубства салдата Алоўска пачка і 60-гадовага старыка. Пазэты Утачкіна. Паведаванне начальнікам губерні рэдакцыі «Гомельскага слова». Справа на абінавачанню гаспадара ліжыкага магазіна Сырківа ў гандляў адкрытыя шэмакі з малонпкам твару Ісуса. Пахіліда Сталы плу ў саборы.

Самогубства швэцара дваранскага «аоравя. Самагубства чаручыка 160-га пажла. Атрыманне з гомельскага сучунага банка 79.000 рублёў на падрабленых дакументах. Іск гомельскага паватовага пачальніка, былога рускага камісара ў Турцыі да міністра замежных спраў у сувязі з прычыненнем яму страты і прычыны знішчэння пасадзі камісара пасля рэвалюцыі ў Турцыі. Лекцыя Елачкіна на тэму «0 глупосці і бовіе сней».

Гэтым жыў горад. Якія жалкі-вля, часамі смешныя, часамі мюгачанішы ўенанішы праходзілі перад намі. Разгорнем старыкі ебешыята друку, старыкі «Палессе» за 1 студзеня 1912 года.

«Гомель у 1911 годзе. Газэты пералічвала галоўныя падзеі «Кавфаксцыя» нумар 183 «Палессе» і штраф 100 рублёў. Паліцыя на старонках «Палессе» паміж галоўнаўпраўляючым аглянін Паскевіч Вачкоўскім і гарадскім галавой Даброўскім. Непаразкі ў арыштным доме. Гастролі Далеўскага. Самагубства салдата Алоўска пачка і 60-гадовага старыка. Пазэты Утачкіна. Паведаванне начальнікам губерні рэдакцыі «Гомельскага слова». Справа на абінавачанню гаспадара ліжыкага магазіна Сырківа ў гандляў адкрытыя шэмакі з малонпкам твару Ісуса. Пахіліда Сталы плу ў саборы.

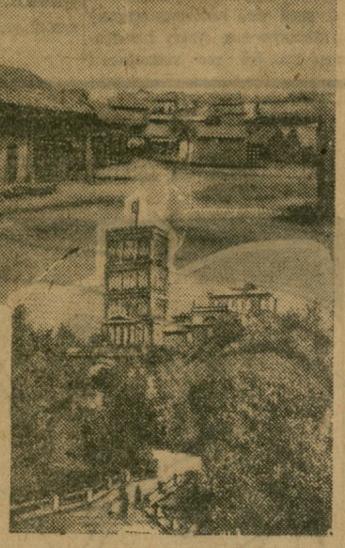
Самогубства швэцара дваранскага «аоравя. Самагубства чаручыка 160-га пажла. Атрыманне з гомельскага сучунага банка 79.000 рублёў на падрабленых дакументах. Іск гомельскага паватовага пачальніка, былога рускага камісара ў Турцыі да міністра замежных спраў у сувязі з прычыненнем яму страты і прычыны знішчэння пасадзі камісара пасля рэвалюцыі ў Турцыі. Лекцыя Елачкіна на тэму «0 глупосці і бовіе сней».

Маштавіні італьянскай фірмы «Чароді» працуюць на паветраным шляху Добрушскай славой. Да падатэчкі падыходзіць звалі наводкі. Фірма «Чароді» праслала сваіх людзей інструментамі. Яны павіны толькі глядзець. Машфр Франчэско Альбісці першы ўваходзіць на поле у вяду і вшыгь на члачч сталебны сцяг. За ім ідуць Наллі-Панеа, Луціан Негрн, Джывані Селсі. Такого пувітэ і было ў дагаворы фірмы «Чароді».

Майстар Гомельскага Трасціяскі пасля двух месяцаў хваліанна, пасля двух месяцаў вяржужанай работы перажывае самы шчаслівы дзень у сваім жыцці. Ён асабіста знае тэлеграму: «Прывітаня. Менск. Гікадо. 70 тыя трактарных дэталей бєдч. Вашэ заданне выканана. Трасціяскі».

Такі пульс горада.

(ПРАЦЯЖ НА 3 СТАР.)

Такой была панорама мінулага Гомеля. На ўскраінах «Амерыка» і «Рэа», куды сцягалі бруд і алдыходы ўста горады, у развалюху хатушка жыла галодная і развучаная белата, «Трыдцать тысяч рублей годовой прибыли может дать население Гомеля, его мастерские, при ставь и торг» — пісаў брат графа Румянцава пры завяданні Гомеля, у вядзінным банку. На прабыткі ад эксплаатацыі жылараў «Рэа» абсталяваў свой ачаг князь Паскевіч-Эрлянскай. Італьянскія архітэктары і французскія савадозы аформілі гэты выразны дакумент сацыяльнай несправядлівасці.

Герб горада

Некалі, даўно-даўно нам самім раскавалі аб гэтым дзяды, «мператрыца Екацерына пасля ўдалай турэцкай вайны ўзнагарадзіла фельдмаршала Румянцава. «Жадуется для увеления его деревни в 5.000 душ в Белоруссия». І дзетка гэта вєса, стаўшая горадам Гомелем, атрыкала герб. На гербе, ў віжэй частцы шыта, ўпрыгожанага гарадской каронай камоната колера была намалявана рысь, якая ляжала на лаворавым полі.

«Таковыи зверей в окрестностях сего города весьма много» — было завісана ў губернатарскім акце ў апраданне герба. Ніжжа сказаць, ці многа было рысей у гомельскіх лігах, азе з тым часу над гэтым гербом у раскошным замку адпачывалі на дарэгіх ложках самыя крыважэрныя і самыя развучаныя рысь.

Кішчоры адной з іх, вядомай пад імям фельдмаршала Румянцава-Задубайскага былі афарбаваны крывёю турэцкіх сялян. Другая — пад кічкай князь Паскевіч-Эрлянскай — алізала з кішчоры кроў польскіх паўстанцаў. Герб меў трапае, гістарычнае апраданне.

Рысэй выгналі з іх дагва. І казі-б вараз мастак задумаў зрабіць герб новага Гомеля, колькі велічч было-б у гэтым сімвале. Тут-бі

дымілі трубы шклозавода, тут-бі на фоне фасадаў інстытутаў паўстаалі ільвакамбайны Гомельскага, паравозы заводу імя Ланццуга-матаномні «Пролетарыяў». Тут-бі перакрываўся сцягі влічкі бока і влічкі перамогі! Ён заваяван нашымі рукамі — гэты слаўны герб.

Цікава ўспомніць, што пісаў некалі пра Гомель рэдактар «Могілевскіх губерньскіх ведомостей» Сокалаў.

«Много в здешней губернии древних городов и местечек некогда полных жизни, но они давно уже потеряли свою славу, одряхтели и теперь стоят как голые остоны, грустные памятники давно минувших времен. Гомелю же досталось завидный жребий не стареться, но возрастать в славу и силе».

Мы, вядома, добра разумеем сутнасць такога жрэбця. Не бог дапамоз Гомелю, а спрытныя Лаўчанавы, Шановічы, Паскевічы, якія захавалі ў свае рукі гавдаў, дупілы: канкурэнтныя суседзі влічкі і маленкія гарады і спакушаліся на гандляроўскую славу самога Кіева. Наяднак буржуазія двух гарадоў быў бізатасны і жорсткі. На ліхварскіх законах, на драпежніцтве, на адчайнай канкурэнтцы не старэўся, а ўзрастаў у сілу і славу Гомель.

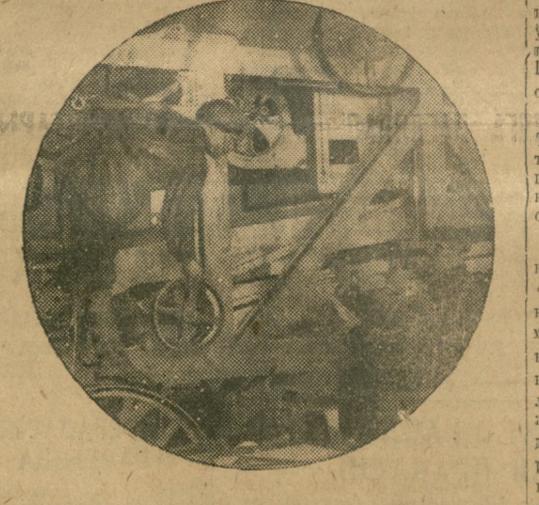
Так паміралі дваране «шаноўных» гомельскіх родаў. Бацька пачальніка цэха Гомельскага Аграната маёр, м ж тым, у пограбе на садоме.

А зараз Гомель мае павоўныя роды патомственных пралетарыяў. Салатон Штукатэр, памёршы на гомельскай бойні, выгадаваў знатны род. Старшні сын яго, сключыўшы Свядлоўскі ўніверсітэт — старшыня казанскага горсавета. Другі сын яго — прафесар Кіеўскага электратэхнічнага інстытута. Трэці сын яго — інжынер вайсковых вылічальных завода. Чацверты сын — вылічальнік індустрыяльна-інструктарскага тэхнікума ў Гомелі. Пяты сын яго — інжынер-эканаміст фабрыкі «Возуўі». Шосты сын яго — камандзір Чырвонай арміі. Нідзе на зямлі ніколі ў гісторыі паследніні так не памыкалі напітлы, так не ўзвышалі веліч сваёй прадкаў, як узвышалі веліч яго паследніні салатона бойні Штукатэра.

Так жыўць патомственныя пралетары павоўных родаў Гомеля

Старэйшы механік заводу «Сацыялізм» Прахор Дзмітрыеніч Рудзюкоў 77 год бравёў у качагарцы. На 78-ы год 17 з'етапада 1933 года ў яго ўпершыню забалеў грудзі. Рудзюкоў не захачоў пакідаць ватлі і астаўся да канца жыцця. І за 30 хвілін да зьмешы Прахор Дзмітрыеніч памёр у качагарцы, да апошняй хвіліны не спускаючы ачаў з малометра.

Так паміраюць патомственныя пралетары павоўных гомельскіх родаў.

Гомельскі завод Сельмаш вырабае ільвакамбайны Палытуба. На адмыку: зборка ільвакамбайна.

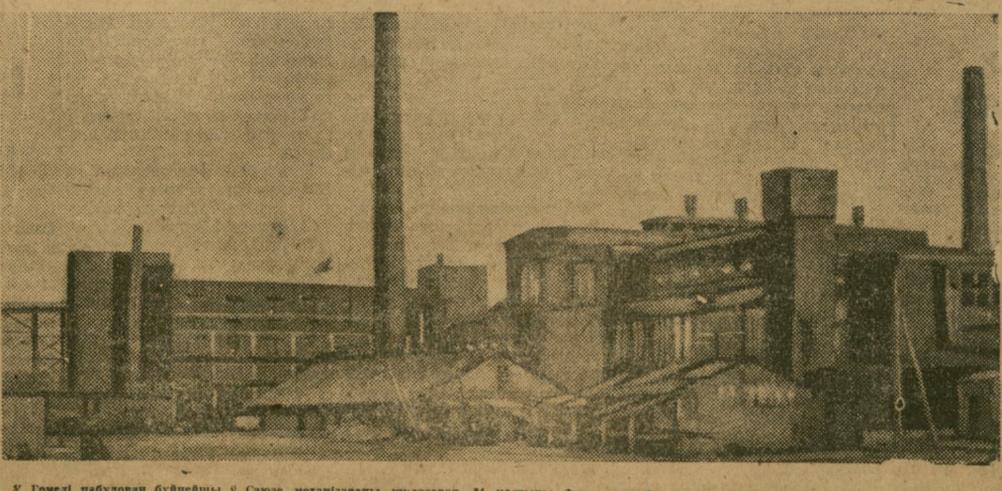
буд». Чалавек стаў дэталіца машыны і машына стала сядзець без снапленіяў. 8 тон эканомі аналу ў месяц стала даваць машына. І вэці рапарт XV з'езду ВКП(б) атрымаў права лепшы паравоз гомельскага дэпо С-281 і яго машыніст-ударнік Ігнат Лазоўскі. На С-281 Ігнат Лазоўскі вядзіць паліцыі і ў рошныя вагны рэспублікі вядзіць пісьмы. Імяцца поезд на Выхач і вязе на поўдзень, у Палестыну пісьмо з Гомеля.

«Шопайм алейкем, раб Самуіл Шановіч!... Памітаецца, вы казалі я еду ў зямлю Сіона, у святую Палестыну, але першы чам сонца два разы асвєціць мяна-нол Сінайскаю гару, я вярнуся

нат і порт. І дэці на кохуць больш быць чалавекі, а кохуць быць лётчыкамі. Што вы пераіце, раб Самуіл, плавачы ці цар-лоць? Ваш Борух, апошні шэ-мес апошняй сінагоры».

Імяцца цяткі на Мпек і вязе на Захад ў Прагу пісьмо з Гомеля.

«Зувард! Эдуардавіч Палоне, грамадзянін горада Прагі! Безумоўна вы памітаеце памішчэння стэлі і завод «Дэстакавіч агні». Вы пражалі сільным бусе вонная пачы... з пугым прасторам, Брус лоннуу пач ладзіла пасля вэшага ад'яду. Агнятры велькі гліны няма ў Расіі — гаварылі звычайна вы — і дэвалі адрас: Ліверпуль, Бельгіяская кантора. Савєцкі агняпур з чз-

Гомель пабудовані будынкі ў Саюзе механізаванай шклозавод. 24 машыны Фурко вырабаюць шкло без умяшаньня чалавечых рук.

